

Міністерство освіти і науки України
Національний фонд досліджень України
Національна академія педагогічних наук України
ДЗ «Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка»
Національний університет оборони України
Український вільний університет (Мюнхен)
Komitet Nauk Pedagogicznych PAN
Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu
Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w
Warszawie

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

учасників Міжнародної
науково-практичної конференції

**«Критичне мислення як чинник національної
єдності та безпеки»**

18-19 вересня 2025 р.

м. Лубни

УДК 37.013.77:159.955:316.48:351.86(477)(063)

Критичне мислення як чинник національної єдності та безпеки: збірник наукових праць учасників міжнародної науково-практичної конференції (м. Лубни, Україна, 18-19 вересня 2025 року). Лубни: ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», 2025. – 150 с.

У збірнику містяться матеріали, подані на Міжнародну науково-практичну конференцію **«Критичне мислення як чинник національної єдності та безпеки»**, яка проходила в межах виконання проекту Національного фонду досліджень України 2021.01/0021 **«Формування критичного мислення громадян як чинник безпеки в умовах збройного насилля та інформаційної агресії на Сході України»** (керівник д-р пед. н., проф., дійсний член НАПН України Віталій КУРИЛО)

Організатори конференції не завжди поділяють точку зору учасників. У збірнику максимально точно відображається орфографія та пунктуація, запропонована учасниками.

Рекомендовано до друку вченою радою
ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка»
(протокол № 4 від 31.10.2025)

7. Dumitru Daniela and Diane F. Halpern. Critical Thinking: Creating Job-Proof Skills for the Future of Work. Journal of Intelligence. 2023. 11 (10): 194 p. URL: <https://doi.org/10.3390/jintelligence11100194>

Степаненко Вікторія Іванівна,
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри соціальної роботи
та педагогіки вищої школи,
Волинський національний університет імені Лесі
Українки, м. Луцьк

ЗАСТОСУВАННЯ ЦИФРОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ⁷

В освітньому процесі пропонують до застосування різноманітні цифрові інструменти, які дають можливість ефективно використовувати інтерактивні методи, віртуальні середовища, онлайн-ресурси для стимулювання критичного

⁷ Публікація містить результати досліджень, проведених за грантової підтримки Національного фонду досліджень України за проєктом 2021.01/0021 «Формування критичного мислення громадян як чинник безпеки в умовах збройного насилля та інформаційної агресії на Сході України».

мислення дітей та молоді [7]. У цій публікації маємо на меті висвітлити можливості застосування деяких цифрових інструментів із зазначенням їх можливостей, які дозволяють використати методи і прийоми, що сприяють формуванню критичного мислення дітей та молоді. Перейдемо безпосередньо до їх розгляду.

ClassTools.net – онлайн-сервіс для створення інтерактивних Flash-ресурсів, передусім, дидактичних ігор. Сервіс дозволяє зберігати дидактичні ігри на комп'ютері у вигляді .html файлу, розміщувати їх на сторінках сайтів, блогів, поділитися посиланням. Також за допомогою ClassTools.net можна створити інтерактивні Flash-діаграми, які використовуються для презентацій, захисту проєктів, аналітичних доповідей, планування заходів тощо [2]. Так, за допомогою сервісу можна створювати різноманітні вправи для розвитку критичного мислення з використанням інтерактивних прийомів «Фішбоун» (дозволяє встановити причинно-наслідкові зв'язки між об'єктом аналізу і чинниками, які впливають на нього), «Колесо життя» (надає можливість створити коло, розділене на кілька секторів – сфер життя, які можна оцінити, виявити у них дисбаланс та визначити пріоритети для змін й особистісного зростання), «Діаграма Вена» (використовується для співставлення, порівняння понять, об'єктів або ідей, візуалізації їх спільних і відмінних рис) та ін. [5].

Conceptboard – онлайн сервіс командної роботи для генерації ідей (мозкові штурми) і планування (завдання для проєкту, створення презентацій, схем, діаграм). Інтерфейс Conceptboard має вигляд дошки, для наповнення якої команда може використовувати інструменти для: малювання, виділення,

додавання ліній, фігур, тексту і нотаток; додавання зображень, відео, файлів, документів; редагування доданих елементів (зміна розміру, форми, кольору, шрифтів, зображення тексту), їх відображення в окремому меню, що дозволяє створювати і демонструвати презентації [3]. Сервіс Conceptboard можна використовувати для групового обговорення й індивідуального мислення за допомогою інструменту з шести кольорових капелюхів (метод «Шість капелюхів мислення»), де кожен учасник у процесі обговорення проблеми «одягає» капелюх певного кольору і мислить відповідно до вимог кольору відповідного капелюха [5]. Інструмент надає можливість планування детальних і згуртованих мисленнєвих процесів, комунікації учасників за допомогою тестового чату чи голосового зв'язку [3].

Lucid – інструмент, який дозволяє користувачам об'єднуватися та працювати разом над створенням блоксхем, ментальних карт, інших типів діаграм [5; 9]. Розвитку критичного мислення сприяє командна робота за допомогою мозкового штурму, розв'язання проблем, організації і фіксації ідей, упорядкування інформації та її представлення у графічному вигляді, відображення смислових, асоціативних, причинно-наслідкових зв'язків між поняттями або частинами, які становлять проблему/тему обговорення/дослідження [4].

Xmind – програмне забезпечення для мислення, що включає складання ментальних карт, генеративний штучний інтелект і співпрацю в режимі реального часу [12]. Користувач має можливість організувати думки у деревоподібні діаграми, діаграми зв'язків, фішбоун тощо. Використання цього програмного забезпечення допомагає створити мультимедійне

освітнє середовище, використовувати інші засоби візуалізації («хмари слів», QR-код, генератори пазлів, кросвордів, філвордів, анаграм, Time.Graphics, буктрейлери, скрайбінг тощо) [1].

Coggle – веб-додаток для картографування розуму, за допомогою якого можна створити ієрархічно структуровані документи, подібні до розгалуженого дерева. Програма є гнучкою і надає можливість співпраці в режимі реального часу, що робить *Coggle* ефективним інструментом візуалізації стратегій, робочих процесів та обміну ідеями у спільному середовищі. Процес створення ментальних карт дозволяє повернутися до більш ранніх версій їх створення. Інструмент *Coggle* є ефективним у процесі мозкового штурму, обміну ідеями, особливо під час спільної роботи команд [13].

Rebus1.com – генератор ребусів, що дозволяє будь-яке слово або фразу миттєво згенерувати в ребус. Використовуючи цей генератор, можна створювати спеціальні ребуси для роботи з дітьми та молоддю, що допомагає розвивати критичне мислення [5; 11].

Mentimeter – онлайн сервіс для створення інтерактивних презентацій та проведення миттєвих опитувань в аудиторії [8; 10]. За допомогою цього інструменту можливе використання таких прийомів і методів формування критичного мислення дітей та молоді, як «Асоціативний куш», «Доповни речення», «Кластер» та ін. [5].

Перелік представлених у публікації цифрових інструментів не є вичерпним. Проаналізувати всі існуючі цифрові інструменти для розвитку критичного мислення неможливо що, з одного боку, зумовлено вимогами до оформлення цієї публікації. З іншого боку, інформаційна сфера характеризується стрімким

розвитком [6]. Відповідно, існуючі цифрові інструменти постійно оновлюються, а також з'являються нові. Аналіз можливостей використання в освітньому процесі інших цифрових інструментів в контексті проблеми формування критичного мислення дітей та молоді складає перспективу подальших розвідок.

Список використаних джерел

1. Малік В. Г., Трипольська О. О. Створення освітнього медіасередовища для розвитку критичного мислення (з досвіду роботи). *Джерело педагогічних інновацій. Розвиток критичного мислення в умовах упровадження нових державних стандартів в освіті*. 2022. Вип. № 3(39). С. 157–162.
2. Освітня платформа ВЧИМО. Онлайн-інструменти. ClassTools.net. URL: <https://vchymo.com/app/application/ClassTools>
3. Освітня платформа ВЧИМО. Онлайн-інструменти. Conceptboard. URL: <https://vchymo.com/app/application/Conceptboard>
4. Полонська Т. К. Ментальна карта як ефективний засіб розвитку критичного мислення учнів на уроках іноземної мови у 5–6 класах гімназії. *SCIENTIA: collection of scientific papers with Proceedings of the III International Scientific and Theoretical Conference «Sectoral research XXI: characteristics and features» (Chicago, April 22, 2022)*. Vol. 3. Chicago : European Scientific Platform, 2022. P. 26–28. DOI: <https://doi.org/10.36074/scientia-22.04.2022>
5. Спільнота сучасних учителів і психологів. Цифрові інструменти для розвитку критичного мислення на уроках

української мови та літератури. 2024. URL: <https://sal0.li/b4be044>

6. Сустретов А. С., Добришин Ю. Є., Сидоренко С. М. Інноваційні технології як інструмент розвитку критичного мислення у здобувачів вищої освіти. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2024. №96. С. 74–78. DOI: <https://doi.org/10.32782/1992-5786.2024.96.12>

7. Ткаченко Л. П., Плетницька Л. С., Алексєєва О. Р. Роль цифрових технологій у формуванні компетентностей майбутніх педагогів в умовах Нової української школи. *Педагогічна Академія: наукові записки*. 2024. № 7. <https://doi.org/10.5281/zenodo.12592609>

8. Центр навчальних та інноваційних технологій УКУ. Mentimeter., 2025. URL: <https://ceit.ucu.edu.ua/resursy/instrumenty/testi-ta-opituvannya/mentimeter/>

9. Lucid Software Inc. Lucid. 2025. URL: <https://lucid.co/>

10. Mentimeter. URL: <https://www.mentimeter.com/>

11. Rebus1.com. URL: http://rebus1.com/ua/index.php?item=rebus_generator&enter=1#google_vignette

12. SUPERMIND PTE. LIMITED. Xmind. 2025. URL: <https://xmind.com/>

13. WebCatalog, Inc. 2025. Coggle. URL: <https://webcatalog.io/uk/apps/coggle>

ЗМІСТ

	Стор.
Бадер А.В. Соціально-політичні умови формування критичного мислення громадян.....	3
Бадер С.О. Шляхи формування цифрової гігієни майбутніх педагогів як засобу інформаційної безпеки.....	9
Баришполь О.В. Критичне мислення: протидія дезінформації та пропаганді.....	14
Безгинський Ю.С. Резильєнтність суб'єкта публічного управління.....	19
Богайчук В.Ж. Вплив війни на національну належність в Україні.....	24
Бублик О.І. Формування критичного мислення через правову та громадянську освіту як чинник національної єдності та безпеки.....	30
Будагьянц Л.М. «Насильство» и «сила» як базове розрізнення сучасної філософії війни та миру.....	35
Вінтоняк В.Ф. Психічна бойова травма: виклики критичному мисленню та безпеці особистості.....	41
Вовк С.О. Роль критичного мислення у зміцненні національної єдності.....	45
Гудков В.Л. Студентоцентризм як простір формування критично мислячого громадянина.....	50
Журба І.В. «Хиткі соціальні сегменти» в архітектоніці сепаратизму: інженерія ідентичності та інструменти впливу.....	53
Івасюк А.М. Когнітивні порушення (cognitive	

impairment), як складова емоційного вигорання особистості.....	60
Ільницька В.В. Розвиток критичного мислення у молоді як запорука інформаційної стійкості.....	67
Караман О.Л. Особистість у фокусі російсько-української війни.....	72
Кохановський А.М. Критичне мислення як когнітивна основа суспільної довіри до збройних сил.....	79
Курило В.С. Формування критичного мислення в епоху гібридних загроз: виклики для науки й освіти	82
Левковський В.В. Критичне мислення як ресурс національної безпеки.....	87
Лялюк О.Ю. Деліберативна демократія як механізм розвитку критичного мислення та суспільної консолідації.....	92
Макарченко І.А. Стратегічні комунікації як чинник розвитку критичного мислення та інформаційної стійкості суспільства.....	97
Меженська О.В. Критичне мислення як інструмент раціоналізації військово-політичних рішень: український досвід.....	101
Починкова М.М. Критичне мислення як дієвий інструмент прийняття рішень.....	106
Рибчук О.Г. Інтелектуальна перевага над ворогом: критичне мислення офіцера як ключовий ресурс у протидії когнітивній війні.....	109

Русанова М.І. Дискримінаційні політичні наративи як загроза консолідації суспільства: кейс Великої Британії.....	114
Сироватко В.В. Стратегемне та критичне мислення як інструмент підвищення оборонного потенціалу..	119
Степаненко В.І. Застосування цифрових інструментів в освітньому процесі для формування критичного мислення дітей та молоді.....	124
Фещук Т. Л. Політичні рішення під тиском війни: як критичне мислення формує стійкість держави...	130
Хміляр О.Ф, Кігура О.В., Несевря О.А. Функціональна асиметрія мозку в структурі рухової дії особистості.....	134
Яскель І.В., Халапурда О.І. Національна безпека та проблеми інформаційної стійкості суспільства...	138

Наукове видання

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

учасників Міжнародної науково-практичної
конференції

**«Критичне мислення як чинник національної
єдності та безпеки»**

18-19 квітня 2025 р.